

LAISVĖS SARGYBOJE GIMUSIOS DAINOS

Parengė KOSTAS ALEKSYNAS

Koks susibūrimas be dainos, — tą visi žinome. Daina suskamba net ir tada, kai susieiti draugėn verčia visai ne linksmi įvykiai.

Neramus Lietuvoje buvo 1990-ųjų balandis. Dar nepraejęs nė mėnesiui po Nepriklausomybės atkūrimo, krašte sužvangėjo tankai, pasipylė desantininkai, įnirę ėmė lieti jedinstvininkai. Milicininkais perrengti kareiviai Vilniuje užėmė Spaudos rūmus. Protestuoti prieš šią akciją čia susirinko gausybė ne tik vilniečių, bet ir žmonių iš visos Lietuvos. Grobikų pykčiui ir savo malonumui jie užtraukdavo ir dainą — apie Lietuvą ginti raginamą bernelį, apie sūnų, kuris užaugęs bus ne tik kareivėlis, bet ir geras artojėlis. Prie šių rūmų balandžio 8-osios vakare skambėjo ir daina "Sėk, sesute, žalią rūtą" (1).

Šios dainos ištakos — tradicinė karinė istorinė daina "Sausų medžių šakos linko" (LDK K 556). Kai kurie jos variantai užbaigiami posmais, atitinkančiais pirmuosius du čia pateikiamos dainos posmus. Pokario metais šie posmai tarsi atsikyla nuo savo kamieno ir, pridėjus vieną kitą naują, to metų išgyvenimų padiktuoją ("Sėk, sesute, ir gvazdiką, / Kad išnyktų bolševikai", "Sėk, sesute, ir bijūną, / Kad neliktų atėjųjų" ir pan.), virsta nauja daina. Dar labiau ji pasipildo devintajame dešimtmetyje (bene paskiausias papildymas: "Sėk, sesute, žalią (melsvą) liną, / Kad nesprogtų Ignalina"). Apskritai dainą lengva improvizuoti, plėtoti, ir šia jos savybe pasinaudojo Spaudos rūmų gynėjai.

Šią dainą vėl skambėti paskatino 1991 m. pradžios įvykiai. Naujas jos variantas (2) buvo padainuotas sausio 13-osios vakare (apie 20 val.) prie Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos rūmų. Slogi nuotaika po kruvinosios nakties, nerimas dėl galimo parlamento šturmo lėmė dainininkų santūrumą: dainoje maža improvizacijos, skamba visiems žinomi posmai.

Audringas mitingas vyko 1990 m. balandžio 6 d. prie Respublikos prokuratūros, kai joje desantininkai įkurdino iš Rygos atgabentą "LTSR prokurorą" Petrauską. Susirinkusi minia tarp kitų traukė ir ekspromtu kuriamą dainą "Bailys bailys" (3). Čia pasiremta populiariomis vaišių ir vestuvių dainomis, raginančiomis svečius per ilgai neužsibūti.

1991 m. sausio 9 d., kai okupacinės jėgos jau buvo sukursčiusios įtampą ir tvyrojo reali grėsmė ką tik atkurtai Lietuvos Nepriklausomybei, žmonės, susibūrę ginti Aukščiausiosios Tarybos, dalijosi nerimo mintimis, skaitė savo kūrybos eileles, dainavo. Vakare, apie 22 val., čia suskambo daina "Vilnių, Vilių, Vilių" (4). Kiekvieną jos posmą kūrė vis kitas dainininkas. Išgirdę pirmąjį žodį, toliau pritardavo visi, kas tik tai buvo aplinkui.

Visas 4 dainas užrašė ir jų dainavimo aplinkybes nurodė E. Grinaveckienė. Skambėjo jos vienintelį kartą ir todėl yra unikalūs variantai.

1. SĖK, SESUTE, ŽALIA RŪTA

Sėk, sesute, žalią rūtą, (2)
Sėk, sesute, žalią rūtą,
Kad Lietuva laisva būtų. (2x2)

Sėk, sesute, žalią mėtą, (2)
Sėk, sesute, žalią mėtą,
Kad Lietuva vis klestėtų. (2x2)

Sėk, sesute, ir leliją, (2)
Sėk, sesute, ir leliją,
Kad nekęstume vergijos. (2x2)

Sėk, sesute, ir jurginą, (2)
Sėk, sesute, ir jurginą,
Kad turėtume, kas gina. (2x2)

Sėk, sesute, ir gvazdiką, (2)
Sėk, sesute, ir gvazdiką,
Kad neliktų bolševikų. (2x2)

Sėk, sesute, ir meirūną, (2)
Sėk, sesute, ir meirūną,
Kad išbėgtų atėjūnai. (2x2)

Sėk, sesute, žalią liną, (2)
Sėk, sesute, žalią liną,
Kad nesprogtų Ignalina. (2x2)

Sėk, sesute, liekną pušį, (2)
Sėk, sesute, liekną pušį,
Kad paliktų mus Baltušis. (2x2)

Sėk, sesute, daug gėlelių, (2)
Sėk, sesute, daug gėlelių,
Kad nebūtų čia Kuolelio. (2x2)

Sėk, sesute, gelsvą piene, (2)
Sėk, sesute, gelsvą piene,
Kad pradingtų kur Juonienė. (2x2)

Sėk, sesute, pasternoką, (2)
Sėk, sesute, pasternoką,
Kad išbėgtų pat Burokas. (2x2)

Sėk, sesute, žalią klevą, (2)
Sėk, sesute, žalią klevą,
Kad išrūktų iš mūs Švečias. (2x2)

Sėk, sesute, ir ridiką, (2)
Sėk, sesute, ir ridiką,
Kad neliktų išdavikų. (2x2)

Sėk, sesute, ir aguoną, (2)
Sėk, sesute, ir aguoną,
Kad netrūktume mes duonos. (2x2)

Sėk, sesute, diemedėlį, (2)
Sėk, sesute, diemedėlį,
Kad būt sveikas Landsbergėlis.
(2x2)

Sėk, sesute, žemuogėlę, (2)
Sėk, sesute, žemuogėlę,
Kad klestėtų Prunskienėlė. (2x2)

Sėk, sesute, kas geriausia, (2)
Sėk, sesute, kas geriausia,
Kad gyvuotų mūs Brazauskas. (2x2)

2. SĖK, SESUTE, ŽALIA RŪTA

Sėk, sesute, žalią rūtą, (2)
Sėk, sesute, žalią rūtą,
Kad Lietuva laisva būtų. (2x2)

Sėk, sesute, ir gvazdiką, (2)
Sėk, sesute, ir gvazdiką,
Kad nebūtų išdavikų. (2x2)

Sėk, sesute, žalią mėtą, (2)
Sėk, sesute, žalią mėtą,
Kad Lietuva vis klestėtų. (2x2)

Sėk, sesute, ir bijūną, (2)
Sėk, sesute, ir bijūną,
Kad neliktų atėjūnų. (2x2)

Sėk, sesute, ir česnaką, (2)
Sėk, sesute, ir česnaką,
Kad neliktų jų nė kvapo. (2x2)

3. BAILYS BAILYS

Bailys bailys,
Petrauskas bailys. (2x2)
Jei grįžtų į Rygą,
Nebūtų bailys. (2x2)

Aklys aklys,
Petrauskas aklys. (2x2)
Jei Lietuvą gerbtų,
Nebūtų aklys. (2x2)

Ožys ožys,
Petrauskas ožys. (2x2)
Jei Maskvai nederbtų,
Nebūtų ožys. (2x2)

Namo namo,
Ruseliai, namo. (2x2)
Supratot ateit —
Supraskit išeit. (2x2)

4. Į VILNIŲ, Į VILNIŲ, Į VILNIŲ

Į Vilnių, į Vilnių, į Vilnių,
Į Vilnių, į Vilnių visi —
Į Vilnių, aukštaičiai, į Vilnių, žemaičiai,
Į Vilnių, visa Lietuva! (2x2)

Iškęsim, iškęsim, iškęsim,
Iškęsim, iškęsim visi —
Iškęsim, aukštaičiai, iškęsim, žemaičiai,
Iškęsim, visa Lietuva. (2x2)

Vienybės, vienybės, vienybės,
Vienybės, vienybės visi —
Vienybės, aukštaičiai, vienybės, žemaičiai,
Vienybės, visa Lietuva! (2x2)

Nebijom, nebijom, nebijom,
Nebijom, nebijom visi —
Nebijom, aukštaičiai, nebijom, žemaičiai,
Nebijom, visa Lietuva. (2x2)

Į laisvę, į laisvę, į laisvę,
Į laisvę, į laisvę visi —
Į laisvę, aukštaičiai, į laisvę, žemaičiai,
Į laisvę, visa Lietuva! (2x2)

SONGS BORN ON GUARD OF FREEDOM

Compiled by KOSTAS ALEKSYNAS

Summary

Four songs improvised by people who had gathered together during the tragic events of April 1990 and January 1991 are presented. They were an extempore reactions to the threat of the Soviet Army to the independence

UŽRAŠAI PRIE AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS RŪMŲ

Parengė GIEDRIUS DRINGELIS

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Tautosakos skyriaus darbuotojai R. Buivydaitė, A. Danieliūtė, G. Dringelis, N. Laurinkienė, G. Radvilas, L. Sauka, B. Stundžienė 1991 m. sausio-balandžio mėnesiais nurašinėjo užrašus, kabančius ant Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos sienų, barikadų ir užtvartų. Buvo surinkta šokių, prierašų prie piešinių ir nuotraukų, eilėraščių, perfrazuotų dainų ir kt. Visa ši medžiaga sudaro rinkinį LTR 599C. Čia spausdinama tik nedidelė dalis iš kelių šimtų tekstų. Stengiasi jų užrašyti kuo daugiau, nes plakatai ir jų užrašai išsilaikydavo labai neilgai. Daugelį jų greitai sunaikindavo žiemos orai. Bet į jų vietą netrukus būdavo kabinami nauji tekstai. Dideliuose plakatuose ir mažičiuose sąsiuvinio lapeliuose buvo surašytos žmonių mintys, išreikštas nerimas, tikėjimas, viltis ir ryžtas. Didelė dvasinė įtampa skatino ne vieną žmogų piešti, rašyti eiles ir jomis sunkią valandą išsakyti tai, kas dėjosi širdyje. Lietuvos įvykių suvokimas daugelyje tekstų panašus, bet sykiu ir savitas, išsakomas paprastais, kiekvienam suprantamais kasdieniškais žodžiais. Netikėti, nauji sugretinimai ir palyginimai greta tradiciskų, imtų iš patarlių ar liaudies dainų, aštrus ironiškas žvilgsnis satyroje be galios smailgo "burokus" arba nuslysta liaudiška pašaipą. Trumpuose šokiuose, priežodžiuose, perfrazuotuose posakiuose — daug minties talpumo, ryškus vykstančių procesų atspindys, juntama liaudiškos kūrybinės tradicijos įtaka ir jos persikūnijimas į naujesnius pavidalus.

1. TĖVYNĖS ŽODIS

Nustojo jaunos širdys plakti
Ten, Karalynėj, ant kalvos,
Kur sausio tryliktosios naktį
Valtojo žemė Lietuvos.

Kaip lapai krito mūsų broliai
Ir sesė angelo plaukais.
Tėvynė stebisi lig šiolei
Savo didvyriškais vaikais.

Kokia drąsa, koks karštas ryžtas! —
Jūsėjot mirt su dainomis...
Nors man krūtinė šiandien plyšta,
Bet aš didžiuojuosi jumis.

Ir noriu pasakyti: žmonės,
Būkime kantrūs ir geri.
Aplinkui kraujas ir dejonės,
Bet aš gyva ir nemari.

2. TĄ SAUSIO 13-osios NAKTĮ...

Laiko ratas sukas,
Lietuvai — pavojus.
Tankai trata, ūžia
Per laukus ir gojus.

Žmonės tuoj sukluso:
— Kas iškrėtė "pokštą"?
Jie apjuosė žiedu
Pastatus ir bokštą.

Sausio 13-osios
Vidury naktelės
Priešo kulkos kirto
Brolius ir seseles.

Jie, ištroškę kraujo,
Šaudė ir kartojo,
O beginkliai žmonės
Krito ir vaitojo.

Priešai sužvėrėję,
O minia — varguolė.
— Lietuva brangiausia,
Ko tave užpuolė?

Šaudė automatai
Ir patrankos gaudžia.
— Norime mes laisvės!
O už tai mus baudžia.

Bet išauš mums rytas —
Galite tikėti!
Už pralietą kraują
Teks jums užmokėti.

3. Amžių amžiais Lietuvoje sugyveno žydai, rusai, baltarusiai, lenkai,
lietuviai...

Bet tada nebuvo bolševikų.

4. Šmėkla slankioja po Lietuvą —
Importinio referendumo šmėkla.
5. Lietuva — "žmogiško" socializmo auka.
6. Где серп и молот — там смерть и голод.
7. Partija motinėlė
Man žadėjo rąją,
Inklimpau kaip šūdi,
Neištraukiu kojų.
8. Viską jie po karo ardė,
Šaudė, mušė, trėmė, tardė.
Lietuva nė nesapnuoja,
Ką jai Kremlius dar planuoja.
Lietuva nepriklausoma bus!
Vilniaus darbininkų sąjunga
9. Tarybinę Lietuvą
Švedas sukūrė,
Dėl muilo talonų
Kovojęs ilgai.
Kur Vilnius, kur Nemunas,
Baltijos jūra,
Ten klesti derlingi
Burokų laukai.
10. Augo darže burokas.
Burokas — daržovė gera.
Nors jo galas siek tiek ir smailokas,
Bet užtat skani jo sriuba.
Burokevičius kas kita:
Jis ne augalas, bet kas?
Jis tėvynės išdavikas
Ir jo partija visa.
Jis raudonas kaip burokas,
Nors ne augalas — vis tiek.
Tai dėl partijos, "Jedinstvos"
Jo dvasia nueis perniek
Giedrius ir Skirmantas

11. Kučerovas su Juoniene, dar tiktai dar,
Virs burokų vakarienei, dar tiktai dar.
Dar tiktai, dar pamažu,
Dar toliau dar bus gražiau, dar tiktai dar!

Šved Prancūzijon važiuoja, dar tiktai dar,
Jo liežuvis maskatuoja, dar tiktai dar.
Dar tiktai...

— Miterane, duok lėktuvą, dar tiktai dar,
Apraminsiu aš Lietuvą, dar tiktai dar.
Dar tiktai...

— Eik tu naktį kraujo lakti, dar tiktai dar,
Pas tą Kremliaus raudonkaktį, dar tiktai dar.
Dar tiktai...

Šved Judo laipsnį gavo, dar tiktai dar,
Kaip ir draugas Boleslavas, dar tiktai dar.
Dar tiktai...

Bėgs Kuolelis Šiaurės miestan, dar tiktai dar,
Kai pasidarys jam riesta, dar tiktai dar.
Dar tiktai...

Jermalovič su Naudžiūnu, dar tiktai dar,
Laižo padus atėjūnam, dar tiktai dar.
Dar tiktai...

O Mickevič su Steigvila, dar tiktai dar,
Žada bokšte steigt sau vilą, dar tiktai dar.
Dar tiktai...

Šalia kelio apsitrynęs, dar tiktai dar,
Guli bilietas partinis, dar tiktai dar.
Dar tiktai...

Gal jį pametė Prunskienė, dar tiktai dar,
Kai norėjo tapt premjere, dar tiktai dar.
Dar tiktai...

12. JEDINSTVENINKŲ VARGAI

Kai Sąjungoj pabrango žuvis,
Mes visi užmerkėm akis.

Nes tai buvo mielo Kremliaus planai,
Mes juos palaikome pilnai.

Bet kai Lietuvoj pabrango dešra,
Mūsų širdyse nusirito neapykantos banga.

Juk jie su Kremlium nesutarę
Tokius dalykus darė.

Ir, norėdami išgelbėti Lietuvėlę,
Mes norėjome iškelti raudoną vėliavėlę.

Už tai mes verdančiu vandeniu buvom apipildę,
Neaišku, kaip mes likome nesužaloti ir gyvi.

Ir telebokštas tik tam mums reikalingas,
Kad būtų išgirstas žodis mūsų teisingas.
J. Jermalavičius

13. Gorbis sako Bušui:

- Paskolink man keleivinių vagonų.
- Kam tau keleiviniai?
- Vešiu lietuvius į Sibirą.
- Stalinas vežė gyvuliniais.
- Nehumaniška, juk aš — Nobelio taikos premijos laureatas.
- Tai paskambink Koliui, jis turi gerų refrižeratorių.

14. Nuėjo kartą Gorbačiovas pas daktarą ir sako:

- Kaip atsikratyti keturių dėmių? Trys mažos — tai Lietuva, Latvija, Estija, o didelė — tai Rusija.
- Tu jas išnaikink ir liksi plikas.

15. Gorbačiovas demokratas

Nuo demokratijos kratos.
Nežinodamas tautos ABC,
Siūlo mums TSKP.

16. Ай да лутка — Садан да Мишутка!

17. Mūsų Gorbis geras vyras,
Čiulpia kraują kaip vampyras.

18. Gorbačiovas gero būdo.
Bet jo partija pikta.
Greit "Jedinstva" eis miegučio,
Ir jos pasaka baigta.

19. Gorbačiovas
Pietauja,
O Lietuvoje
Jo tarnai
Lieja kraują.

20. Darda perestroikos ratuos
Išgarsėjęs demokratas,
Veža kraitį Lietuvėlei:
Kulų, bombų, kastuvėlių.

21. Auga viršūnėlės, o kartu ir šaknelės.
Šaknelės man, o viršūnėlės irgi man!
[Piešinyje — *meška rauna iš Lietuvos buroką.*]

22. Nacionalinio genocido komitetas

Kas džiunglėse tigro,
Kas miške — vilko,
Kas Lietuvcį — KPSS.

23. Nuo maro, bado, ugnies, karo, komunistų ir "Jedinstvos" apsaugok
mus, Viešpatie!

24. Nuo šėtono ir karo, raudonojo maro, Gorbio demokratijos ir Jazovo
desantų gelbėk mus, Viešpatie!

25. Вся энергия АЭС — на борьбу с КПСС!

26. ТАСС — в унитаз!

27. Tiesos nesušaudysit.
28. Nepraeis burojų tankai!
29. Laisvės troškimo tankais nesutraiškysi.
30. Islandija, šalie šiaurine!
Ištiesus ranką mums pirmoji,
Tapai lyg kelrode Aušrine —
Ir mūsų laisvei takus kloji!
31. Jau žvaigždutės skaisčiai šviečia,
Saugo bokštą pasieniečiai.
Trykšta gilzės iš patrankų.
Mes nebijom jūsų tankų!
32. Nors suviduriusma,
Bet nepasidousma!
33. Gėda tau, bjaurybė, slibinė, skriausti mažą tautą, siekiančią laisvės!
34. Lietuviška špyga — okupantams!
35. Okupantai — utėlės ant tautos kūno.
36. Okupantai — iš Lietuvos lauk!
Buroke, iš paskos mauk!
37. Teisybė šventa,
Laisvė nenugalima!
38. Landsbergis — Lietuvos širdis!
Parlamentas — s. la.
Tauta — kūnas.
O kūnas gins širdį ir sielą, kol
jame bus bent lašelis kraujo.
39. Gorbi! Mums nebaisūs nei tankai, nei šūviai.
Juk mes lietuviai!

40. Mes iškentėsime ir nugalėsime!

41. Jei reiks, šie gražūs rūmai pavirs antrais Pilenais!

Tauragė

**42. Širdim susijunge,
Rankom susikibę
Eisim ir nueisim
Visą sunkų kelią.**

**Atiduosim viską,
Jeigu reiks — gyvybę,
Kad tik būtų laisva
Mylima šalelė.**

Balsogala

**43. Ką, svetimšali, darai:
Lieji tautos kraują,
Išdavikams Lietuvos
Ruoši kelią naują.**

**Laisvė tautai yr brangi,
Mes už ją kovosim,
Kruvina naktis buvo kraupi —
Amžinai minėsime.**

**Krito sūnūs ir tėvai
Už tą brangią laisvę.
Ją istorija minės,
Šią naktelę baisią.**

**Zvimbė kulkos okupantų,
Krito žmonės nekalti,
Tankai traiškė, kas pakliuvo,
Išdavikų pakviesti.**

**Gal už premiją pasaulio
Padėkojo Lietuva,
Paskandino ją kraujuose
Komunistų kariauna.**

Rimti, broliai, palaikykim,
Lietuva nenuveikta.
Mes beginkliai, bet laimėsime,
Nors tauta bus kruvina.

Per pasaulį nuskambėsit,
Kraugeriai jūs Lietuvos,
Prakeikimą jūs turėsit
Nuo pasaulio ir tautos.

Nekaltai pralietas kraujas
Laisvės trokštančios tautos
Jums vaidensis, išdavikai,
Kartos jums nedovanos.

Susipraski tu, kareivi:
Laukia ir tavęs mama.
Ar priglasi sengalvėlę
Šita kruvina ranka?

Suvedžiojo jus, žudikai,
Judai, skerdžiai Lietuvos,
Kraugeriai, išalkę kraujo,
Neverti jie mūsų tautos.

WRITINGS AND GRAFFITI ON PREMISES OF THE SUPREME COUNCIL

Compiled by *GIEDRIUS DRINGELIS*

Summary

Writings and barrages which have been on display on the barricades and barrages outside the Supreme Council in January—April, 1991, caused by the tragic events of the 13th of January are presented.